

Populistisk demokrati

Sannfinländarnas idéer om folkstyrelse

*Everybody knows that the boat is leaking.
Everybody knows that the captain lied.
Everybody got this broken feeling
Like their father or their dog just died
Everybody talking to their pockets
Everybody wants a box of chocolates
And a long stem rose
Everybody knows*

Leonard Cohen

”Alla vet att båten läcker” skrev Sannfinländarnas partiledare Timo Soini i sin blogg under valvåren 2011 och parafraserade Leonard Cohen för att fånga demokratins tillstånd i republiken Finland. Utsedd av Veikko Vennamo till den finländska populismens prins och inskolad i hans slagfärdiga retorik har Timo Soini axlat det finländska populistiska arvet. Under riksdagsvalskampanjen blev han tv-soffornas favorit och slutligen riksdagsvalets kung med mustiga metaforer och medievänliga *one-liners*. Timo Soini klädde i ord ett politiskt missnöje som många väljare identifierade sig med. I det politiska syndafallet av politisk korrupsion, en välfärdsstat i förfall och ett krackelerande EU lovade han likt Noak att rädda folket med ett fartyg som bär genom stormen.

Populismens livsluft är kritiken av den existerande demokratin: den samtida demokratin har förvanskats och förvrängts så att folket inte längre styr sig själva. De valda representanterna har fjärrmat sig från väljarna och sviker lättvindigt vallöften för en plats i maktens korridorer. Timo Soini förebådade Sannfinländarnas jordskredsval i sin blogg: ”de gamla partierna är blinda och ser inte de politiska kontinentalblockens förflyttningar i Finland i Europa”. ”Principer, vallöften och tidigare formulerade

tröskelfrågor väger fjäderlätt när en stol vid maktens bord står på spel” noterade Soini i sin blogg då den sex partier breda regeringen presenterades i maj 2011, och han exemplifierade partiernas makthunger och dövhets gentemot väljarna med en odysseisk metafor, ”värmens i regeringens rum lockar som hundra sirener”. De politiska partierna har svikit sina egentliga uppdragsgivare – medborgarna – i sin strävan efter regeringsportföljer och egna fördelar. ”Eliten i Bryssel kräver att Finland ska respektera sina löften till andra politiker, men tiger om politikernas löften till sina väljare”, menar Soini och fortsätter: ”demokratin är till låns av folket. Man gör det som lovats fastän det innebär att man går miste om luncher i Bryssel och en plats i regeringen”. Den politiska makten har allt mer undandragits demokratisk kontroll då övernationella politiska institutioner och oberoende expertorgan styr det politiska beslutsfattandet och en fri och öppen politisk debatt offras på den politiska korrekthetens altare.

Kärnan i populismens tunna ideologi är anti-etablissemangspositionen enligt vilken den grundläggande samhälleliga konflikten skär mellan ett enhetligt, sammanhållet folk och en korruperad politisk elit som svikit folket. Populismens antagonistiska positionering i förhållande till samhällets rådande värderingar och normer kan även uttryckas som kritik av ekonomiska, kulturella och akademiska eliter. Cas Mudde definierar populism som

en ideologi, som uppfattar samhället ytterst uppdelat i två homogena och sinsemellan antagonistiska grupper ”det rena folket” kontra ”den korruperade eliten” och som hävdar att politiken ska uttrycka folkets ”volonté generale” eller allmänviljan. (Mudde 2004)

Populismen är en tunn ideologi i jämförelse med mer omfattande ideologier som socialism eller liberalism, eftersom populismen är enig i sin kritik av den representativa demokratin, men inte uppvisar enhetliga drag i till exempel ekonomiska frågor, omfördelningsfrågor eller internationell politik.

Samtidigt med svidande kritik av folkstyrelsens tillstånd utlovar populisterna att de kan och ska återställa demokratin till sitt ursprung. Med sina löften om en bättre och sannare demokrati kan populismen karaktäriseras som en demokratis väckelserörelse och dess karismatiska ledare presenterar sig som en messiansk räddare. Religiösa metaforer är rikliga i den finländska populismens språkbruk. Bland annat kallade Veikko Vennamo det politiska etablissemangets maktpolitik för fariseism och Timo Soini har jämfört den populistiska ledarens roll med Moses som tar det glömda folket tillbaka till det förlovade landet. Det religiöst färgade språkbruket är inte långsökt med tanke på populismens moraliserande beskrivningar av omvärlden i ont och gott, rätt och fel.

Statsvetaren Margaret Canovan hävdar att populismens utmanande potential är att den blottlägger en av demokratis inre motsägelser: "the sources of populism lie not only in the social context...but are to be found in the tensions at the heart of democracy" (Canovan 1992). Populismen synliggör ett konstant spänningsfält mellan demokratin som en reellt existerande styrelseform och demokratin som ett föreställt ideal. Populismen konkretiserar och utnyttjar retoriskt glappet mellan demokratis praxis och ideal. Å ena sidan framträder demokratin med ett vardagligt och pragmatiskt väsen. Demokrati definieras som ett fredligt instrument för att hantera och lösa samhälleliga konflikter om gemensamma mål och medel. Detta är demokrati som "business as usual", med förhandlingar och kompromisser. Demokratin kan, å andra sidan, även anta löftesrika drag då den presenteras som ett folkstyre där medborgarna obegränsat styr över sig själva. Detta är högtidstalens demokratiska vision av medborgarnas direkta självstyre och folkviljans omedelbara och oinskränkta avspegling i det politiska beslutsfattandet. Populismen ger förhoppningar om en annan

möjlig demokrati, som är sannare, genuinare och trognare dess ursprungliga rötter.

Trots populismens löftesrika retorik kan dess demokratiuppfattning inte likställas med idealistiska definitioner av demokrati. Det vore alldeles för enkelt. Svårigheten att fånga populismens demokratisyn beror på att den inte är kanoniserad i form av klassiska populistiska skrifter, utan snarast uttryckts i politisk praxis, det vill säga, i tal och politisk handling. Timo Soini identifierade sig redan tidigt under sin politiska karriär med populismen som ett politiskt tankesystem. I jämförelse med andra europeiska populistiska partier är Sannfinländarnas partiledare unik i sitt uttryckliga förhållningssätt till populismens idémässiga innehåll, något han utvecklat i sin pro gradu, i biografen *Maisterijätkä*, och inte minst i blogginlägg och kolumner i Sannfinländarnas partiorgan *Perussuomalainen*. Även i Sannfinländarnas valmanifest formuleras partiets demokratisyn på ett sätt som inte gjorts tidigare.

Om man vill ringa in en populistisk demokratiuppfattning är den finländska populistiska jordmånen fruktbar. Populismen har en långvarig närvaro i och representerar en viktig aspekt av den finländska politiska kulturen. Den finländska populismens rötter i herrehat, religiöst förankrad konservatism och den fritt tänkande bonden må vara unika, men i dess historiskt olika uttryckssätt gestaltar den generella idéer om det politiska. Vilka är de grundläggande samhälleliga konflikterna? Hur ska den goda folkstyrelsen organiseras? Vilket är demokratis syfte? Vad utmärker den goda medborgaren?

Folket – medborgaren, jätken och finnen

Demokrati i dess bokstavliga betydelse innehåller två element – folk och styrelse. Demokratiteorin har sysselsatt sig mera med styrelsens utformning, det vill säga demokratis institutioner och regler, och reflekterat mindre över karaktären hos det folk som ska styra sig självt. Idén om att samhället och den politiska gemenskapen utgår från ett sammanhållet folk är central i populismen. På så sätt skiljer sig populismen från klass- och intressebaserade ideologier och liberala tankegångar som ser den demokratiska processen som en legitim metod för att väga samman olika gruppintressen.

Populister engagerar sig på ett retoriskt plan i att konstruera ett föreställt enhetligt folk som står i motsättning till en sammansvetsad politisk elit eller andra folk och kulturer som hotar det konstruerade homogena folkets traditioner och livsvillkor.

Inom populismen har olika folkliga konstruktioner frammanats. För det första, det samlade folket, som utgörs av dem som bor i en stat eller en nation, som primärt förstås som en politisk gemenskap, ett *demos*, som ställs emot politiska eliter (politiska partier, regeringar, nationella parlament och EU), statens företrädare (byråkrater, myndigheter och domstolar), kunskapseliter (akademiker och experter) och ekonomiska organisationer (banker, finansmarknaden, internationella ekonomiska organisationer). Det politiskt övergivna folket eller medborgaren har intill nu varit den primära folkliga konstruktionen i den finländska populismen. Veikko Vennamo rasade mot röt- och teoriherrars samt även det kulturella etablissemangets moraliska ryggradslöshet och utrikespolitiska undfallenhet i det rike han kallade "Kekkoslovakien". I Timo Soinis version riktas kritiken mot makthungliga och korruperade politiska partier som sålt ut det finländska självbestämmandet till EU och finansmarknaden, samt böjt sig för politiskt korrekta åsiktstrender som multikulturalism, feminism och ekologism.

Folket kan, för det andra, även konstrueras som det vanliga folket. Det är mannen (mindre sällan kvinnan) på gatan eller den genomsnittliga vanliga, enkla, ärliga och hederliga *perussuomalainen* eller *jätkän* som gärna tar en öl, spelar på hästar och läser veckomagasinet *Hymy*. "Sannfinländarna gör sig inte till. Vi är ärliga, rejäla", har Timo Soini skrivit på sin blogg. Att vara Sannfinländare handlar inte bara om att omfatta vissa politiska åsikter, utan även om att besitta moraliska dygder. I Landsbygdspartiet kontrasterades den rurala livsstilen med gemenskap och traditionella värderingar mot den urbana individualismen och moraliska uppluckringen. I Sannfinländarnas folklighet kontrasteras och uppvärderas den vanliga, enkla och jordnära finländskheten mot det tillgjorda, intellektuella och främmande.

Det vanliga folket kan även representeras av ett visst segment av befolkningen som betraktas som genuina eller speciellt beaktansvärda för den sociala eller historiskt framvuxna gemenskapen. Lands-

bygdspartiet presenterade sig under 1960- och 70-talen som den småbrukande lantbruksbefolkningens språkrör. Inte bara deras näringsutövning stod på spel, utan framför allt hotades deras livsvillkor och värderingar i den pågående moderniseringen och urbaniseringen. Traditionella finländska värderingar som samhällelig gemenskap, kärnfamilj och traditionella normer utmanades av individualism, liberala värderingar och kommunism. Begreppet "heartland" har använts för att beskriva denna ofta tidsmässigt bakåtblickande gemenskap som gått förlorad eller uppfattas som hotad i pågående samhällsomvandlingar. I Sannfinländarnas idévärld är globaliseringen det största hotet mot den finländska kulturen och livsstilen.

Den tredje populistiska konstruktionen är vårt folk i motsats till något annat, det vill säga termer som berör etnicitet, kultur, språk och historia. Folket är här liktydigt med *ethnos*, ett folk som är homogent i kraft av delade egenskaper eller erfarenheter. Denna gemenskap frammanas i motsättning till andra etniska grupper och kulturer (till exempel romer, invandrare, finlandssvenskar, muslimer) som anses hota den egna kulturen. Hos Sannfinländarna är denna folkliga konstruktion av relativt sent datum och har gradvis förstärkts sedan 2007 då personer med bakgrund i nationellt sinnade rörelser och grupper, bland andra Suomen Sisu, anslutit sig till partiet.

I Sannfinländarnas valprogram inför riksdagsvalet 2011 utvecklas nationalistiska ståndpunkter om den unika finländska identiteten och kulturen, som är särpräglad och unik i förhållande till andra kulturer. Genom denna allt starkare betoning på den nationella identiteten eller "finskheten", har Sannfinländarna närmat sig de främlingsfientliga europeiska radikala högerpartierna för vilka den kulturetniska folkliga konstruktionen varit den dominerande. I valmanifestet 2011 står till exempel:

Redan partinamnet Sannfinländarna anger att vår politik grundar sig på Finlands historia och den finländska kulturen. För Sannfinländarna är sammanlänkningen av folkstyrelse och nation sålunda av ett senare datum. Sannfinländarna vill försvara finländarnas egen suveränitet, vilket betyder, att folket och enbart folket, som utgör en egen och från andra folk särskild folklig gemen-

skap, har en evig och obegränsad rätt att fritt och självständigt bestämma om sina egna ärenden.

Dylika uttalanden om att det förenande kittet för den samhällseliga och politiska gemenskapen ska grunda sig på en gemensam nationell identitet saknas i tidigare valprogram. ”Fosterländskhet och finskhet binder samman människor med olika social bakgrund, inkomst, utbildning, partitillhörighet och ideologisk övertygelse” kan man läsa i Sannfinländarnas valmanifest. Den nationella identiteten skapar enligt Sannfinländarna en gemenskap som överbryggar socio-ekonomiska och politiska skillnader. I den samtida finländska populismen förenas sålunda de tre vanliga populistiska konstruktionerna av folket – medborgaren, grabben det vill säga ”jätänk”, och finnen.

Folket vet och behöver inte lära sig mera

Den finländska populismens slogan ”Kyllä kansa tietää” (”Folket vet nog”) myntades av Veikko Venamo och blottlägger i all sin enkelhet en uppfattning om väljarnas förmåga att utöva det politiska medborgarskapet. Populismens idealisering av det vanliga folkets erfarenheter och åsikter åtföljs även av en uppvärdering av deras politiska kunskaper och omdöme. Sunt förnuft och självlärd erfarenhet kontrasteras mot expertis och akademisk kunskap. I Sannfinländarnas valprogram från 2011 kan man läsa att ”begreppet expertis är i en politisk mening människofientligt, då man med en betoning på experter samtidigt antyder att individer inte skulle vara intresserade av annat än den egna materiella välfärden. Enligt Sannfinländarna är var och en expert på sitt eget liv. Det egna tänkandet kan inte läggas ut på andra”.

I kritiken av experternas och teknokraternas roll sätter populismen fingret på ett reellt existerande problem i den samtida demokratin. Däremot förmedlas en förenklad antagonistisk uppfattning av förhållandet mellan politiska aktörer och kunskapsaktörer. Båda är nödvändiga i politiska processer, men de har olika roller. Experter bidrar med sakkunskap, medan det är de valda representanternas uppgift att som ombud för väljarna fatta beslut där den kunskap som förmedlas av akademiska och

andra experter vägs mot värderingar och politiska övertygelser.

Den demokratiska jämlikhetsprincipen utgår ifrån att varje person i teorin är kompetent nog att bedöma vad som är bäst för henne och att varje röst ska väga lika tungt i den demokratiska processen. Institutionellt uttrycks detta i principen ”en person – en röst”. Trots detta uttrycks ofta farhågor om medborgarnas faktiska politiska färdigheter. Är medborgarna kompetenta nog? Har de tillräckliga kunskaper att fatta kloka och informerade beslut? Kan de blicka över snäva egenintressen och se till det allmänna bästa?

Robert Dahl säger i *Demokratin och dess antagonister* att demokrati är ett system där det är troligare att folket får vad de vill ha eller vad de tror är bäst för dem jämfört med andra system (Dahl 2002:174). Den kategoriska eller ovillkorliga principen att ingen ska behöva lyda under lagar man själv inte kunnat påverka har i regel åtföljts av reservationer och begränsningar. Det revolutionerande kravet på allmän rösträtt under 1700-talet åtföljdes av oro för konsekvenserna av det ”oupplysta” folkets tillgång till maktens instrument.

Ofta stämplas populistiska partiers väljare som okunniga och fördomsfulla, samt som vägleda av passioner och känslor. Populismens uppvärdering av sina sympatisörers politiska förmåga är delvis en reaktion mot denna svartmålning. Idag återfinns spår av den debatten i den statsvetenskapliga forskningen kring medborgarnas politiska kunskaper och färdigheter. Resultaten i dessa undersökningar är generellt mycket nedslående vad gäller medborgarnas faktakunskaper och förmåga att göra konsistenta val.

Men, frågan om medborgarnas faktiska politiska kunskaper är inte den viktigaste. Det vore en orimlig demokratisk princip att begränsa eller väga medborgarnas politiska deltagande utifrån deras politiska färdigheter. En mer relevant fråga är om den demokratiska proceduren erbjuder möjligheter att erhålla kunskap, lära sig nya och omvärdera existerande ståndpunkter? Varken politiska beslutsfattare eller väljare har nödvändigtvis tillräckliga kunskaper för att fatta goda beslut. Ibland har vi inte ens en formulerad åsikt i en specifik politisk fråga.

Populismens idealisering av medborgarnas politiska färdigheter och uttryckta skepsis gentemot kunskap i den politiska processen ifrågasätter uppfattningen om demokratin som ett kunskaps- och bildningsprojekt. Politiken ska inte ha till uppgift att uppfostra väljarna eller förändra deras åsikter. Timo Soini har i blogginlägg hävdad att ”din åsikt kan inte vara fel, för det är din åsikt” och fortsätter med att i politiken behövs inga förklaringar ”eftersom sympatisörerna behöver inga förklaringar och dina motståndare tror dem inte”. Enligt Soini är ”politiken en tävling i åsikter. En politisk åsikt kan i sig inte vara fel. Det finns olika åsikter och i valen mäts åsikternas inbördes styrkeförhållanden”.

Populismen bryter på så sätt med demokratiska idétraditioner som menar att den demokratiska processen, förutom att vara en legitim procedur för att formulera kollektivt bindande beslut, ska vara en kunskaps- och bildningsprocess. Kort sagt, demokratin är en arena för kritisk reflektion och självkorrigering. Demokratin ska utformas på ett sådant sätt att medborgaren kan förädlas och upplysas för att fullt ut och på ett kompetent sätt kunna utöva sitt politiska medborgarskap och tillvarata sina egna eller allmänhetens intressen. Demokratin anknyter här till upplysningstraditionen: i deltagande och i synnerhet i samtida deliberativ demokratiteori framhålls det demokratiska deltagandets utbildande effekter. Medborgaren bringas ny kunskap och antas även utveckla tolerans och förståelse inför andra synsätt och perspektiv.

Majoritetens spegelbild

Sannfinländarna stöder en populistisk eller en på folkets samtycke grundad demokratiuppfattning i stället för en elitistisk eller byråkratisk demokrati. I den populistiska demokratin vill medborgarna till sina representanter välja personer som har likadana värderingar och åsikter som de själva.

Denna korta demokratiförklaring ges i Sannfinländarnas valprogram från 2011. Tagen för sig står denna beskrivning av den populistiska demokratin inte i motsättning till andra demokratiideal: åsiktsöverensstämmelse är en allmänt omfattad indikator på folkviljans förverkligande. För att komma åt vad

som utmärker den populistiska demokratiuppfattningen tvingas man läsa vidare: ”i en elitistisk demokratimodell framhålls byråkratisk expertis som maktutövningens källa i stället för folkets åsikter”. Sannfinländarna likställer elitdemokrati med expertstyre och förbiser då att skillnaden mellan elitdemokrati och expertstyre är att av valda representanter kan politiskt ansvar utkrävas, medan detta inte kan göras av experter och tjänstemän. Snarare uttrycker Sannfinländarna här en idé om demokratisk representation. Representation innebär att vara folkets spegelbild och oförvanskat representera väljarna i det politiska beslutsfattandet. Populismen skiljer sig härvidlag från både liberala och elitdemokratiska demokratimodeller.

Medan elitdemokraterna avfärdar reell folkstyrelse som en myt och menar att all demokrati de facto är en form av elitstyre anser liberaldemokrater att folkmajoritetens direkta utslag behöver balanseras och begränsas. En förenklad distinktion av det representativa uppdraget är den mellan den förtroendevalda, vilken har fått väljarnas förtroende att använda sin egen omdömesförmåga, och delegaten, som är väljarnas ställföreträdare i det politiska beslutsfattandet. Populismens syn på det representativa uppdraget är delegatens. Folkets åsikter ska representeras så omedelbart och direkt som möjligt och inte heller begränsas. Populismens förkärlek för direktdemokratiska institutioner såsom folkomröstningar och medborgarinitiativ beror på att då kan inte folkviljan förvanskas. I valmanifestet 2011 vill Sannfinländarna stärka den direkta demokratin på kommunal nivå med förenklade procedurer för folkomröstningar, samt direktval av kommun- och stadsdirektörer. Dessutom kräver de att varje överföring av beslutsbefogenheter till EU ska godkännas direkt av medborgarna i folkomröstningar.

Populister är således kritiska till institutioner som begränsar folkmajoritetens genomslag, exempelvis grundlagsstadgade minoritetsrättigheter, maktindelning och delegering av beslutsmakt till av folkstyrelsen oberoende och svårkontrollerade organ, till exempel EU, expertorgan och författningsdomstolar. Hos Sannfinländarnas återfinns den här formen av kritik framför allt i deras EU-politik. De nationella folkvaldas makt begränsas av EU:s institutioner och lagstiftning, vilka de inte kunnat

påverka. Eftersom demokratin kräver ett enhetligt folk och det inte finns, aldrig kommer att finnas och det inte heller är önskvärt med ett sammanhållet europeiskt folk, är demokrati på EU-nivå omöjlig. Konstitutionella begränsningar av folkmajoriteten och författningsdomstolar som övervakar lagligheten i den politiska maktutövningen kan värna om demokratin grundläggande principer.

I den populistiska demokratimodellen är majoritetsprincipen central. Det innebär att majoritetens vilja ska prioriteras av de valda representanterna och att hänsyn inte överdrivet ska tas till minoriteter. Minoriteter ska underordna sig och anpassa sig till majoriteten och minoriteter ska inte tillåtas ha större inflytande än vad deras storlek tillåter. Hos Sannfinländarna avspeglas denna syn framför allt i integrationspolitiken: invandrare och minoriteter ska anpassa sig till majoritetskulturen och man är ytterst kritisk till så kallad "positiv särbehandling" av minoriteter för att underlätta deras möjligheter att integreras på till exempel arbetsmarknaden eller inom utbildningen. Minoriteter ska därför inte ges konstitutionellt garanterade minoritetsrättigheter eller ha särrättigheter. Betonningen av majoritetsprincipen frammanar en bild av en demokrati som en tävling mellan vinnare och förlorare. Om majoriteter och minoriteter växlar och byts mellan olika frågor bereder en strikt tillämpad majoritetsprincip inte något problem. Om majoriteterna och minoriteterna alltid är de samma kan majoritetsprincipen utmytna i att majoriteten konstant diskriminerar minoriteten. En annan viktig demokratisk princip är att alla medborgare är värda lika omsorg och hänsyn, något som kan kräva att minoriteter eller utsatta grupper särbehandlas.

Avslutande kommentarer

Populismen predikar demokratin evangelium om mer makt till folket och ett beslutsfattande som ligger närmare medborgarna. Den demokrati de erbjuder är otidsenlig, för inte att säga tillbakablickande. Även av dess demokratisyn framgår med tydlighet att populismen inte är ett modernt projekt, utan att populismen söker framtidens lösningar i historien. Populismen är således ett exempel på politisk nos-

talgi och speglar en längtan tillbaka till något som kanske heller aldrig funnits. Med en nationellt begränsad demokratisk gemenskap, majoritetsdemokratisk fundamentalism samt skepsis till institutionellt garanterade rättigheter för minoriteter, verkar den illa anpassad till dagens samhällen av mångfaldiga identiteter.

Populismen är även förvånansvärt antipolitisk trots det politiskt antagonistiska tonfallet och den högljudda konfliktbenägenheten. I den demokratiska idétradition, som har sin grund i den grekiska demokratin och vidareutvecklades i upplysnings-traditionen, är tanken om människans och samhällets utveckling och framåtskridande central. Den demokratiska processen där åsikter bryts och presenteras är idealt sett en läroprocess i vilken människan förädlas och hennes horisonter vidgas. Demokratin är prövande och undersökande, inte absolut, tvärsäker och kunskapsförnekande. Populismen har haft sin grogrund i en alldeles för tvärsäker politik där politiker alltför ofta legitimerar sina beslut med expertis och byråkrati. Populismens ideal är lyssnande politiker som speglar majoritetsviljan och stryker med hårs. Vad demokratin behöver är politiker som lyssnar, skapar opinion och utövar ledarskap. Inte minst handlar politiken om de värden våra samhällen ska utgå ifrån. Då är det politiska samtalet nödvändigt.

ANN-CATHRINE JUNGAR

Litteratur:

- Canovan, Margaret, 1999, "Trust the People! Populism and the two Faces of Democracy" i *Political Studies*, 47 (1), 2-16
- Mudde, Cas, 2004, "The Populist Zeitgeist" i *Government and Opposition*, 39:542-563
- Perussuomalainen*, 2010-2011
- Perussuomalaiset*, 2007 "Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta", eduskuntavaaliohjelma 2007.
- Perussuomalaiset*, 2011, "Suomalaiselle sopivin Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011" <http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=1536>
- Soini, Timo, 2008, *Maisterijätkä*, Helsinki, Tammi
- Soini, Timo Blogg 2010-2011 <http://timosoini.fi/>